

ΣΚΟΡΠΙΑ.

ΚΕΙΜΕΝΑ
ΓΙΑ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
ΚΑΙ
ΒΙΒΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΠΑΡΔΗΣ

ΜΕΤΟΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σχετικά με αυτό το βιβλίο.....	9
Τα αυτοκίνητα του αποψινού σας καλεσμένου.....	11
MENΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ: Από <i>Τα μηχανάκια</i> στο <i>Δυο φορές Έλληνας</i>	19
MENΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ: <i>Η γυναίκα που πετάει</i>	41
ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ ΚΑΙ ΧΟΝΕΚΕΡ: <i>Θάνατος στο Βαλπαραιζο</i>	49
ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ: Η ζωή σαν μυθιστόρημα – Μια ανάγνωση της <i>Ουράνιας μηχανικής</i>	59
ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ: Ένας φίλος.....	71
ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ: Οι Σκοτεινές επιγραφές και το φάσμα της απώλειας.....	87
«Και συνεπώς ζούσεν απ' τα χαρτιά». Σχόλια στο «Μέρες του 1908», το τελευταίο ποίημα που δημοσίευσε ο Κ.Π.Καβάφης.....	95
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Πάντα ο Καβάφης. <i>Κ.Π. Καβάφης: η ποίηση και η ποιητική του</i>	103
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Ο ποιητής ως αναγνώστης και επιφυλλιδογράφος.....	115
ΚΑΡΟΛΟΣ ΤΣΙΖΕΚ: Ένας κεντροευρωπαίος αφηγητής.....	121
ΝΙΚΟΣ ΚΑΧΤΙΤΣΗΣ: Ένας κοσμοπολίτης της ελληνικής επαρχίας..	131
ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ: Το βιβλίο της «Κυρίας».....	135

ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ: Χαμηλή βλάστηση. Διακωμώδηση και αγάπη εν ταυτώ.	143
ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ: Βιβλία εξορίας	151
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΕΡΑΤΗΣ: Το «Μαύρο» που επιμένει	161
ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Με τα χέρια ενός άλλου	171
ΝΙΚΗ ΑΝΑΣΤΑΣΕΑ: Γυναίκες άγρια περιστερία.	177
ΚΩΣΤΑΣ ΛΟΓΑΡΑΣ: Τα πουλιά με το μαύρο κολάρο. Η αισθηματοποιημένη Πάτρα	185
Αποχαιρετισμός. Ντίνα Καραβίτη: Έχω τόσα να κάνω	191
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΥΣΣΑΣ, Ένας συγγραφέας και ιδεολόγος. Διαβάζοντας το μυθιστόρημα Ο κηπουρός κι ο καιροσκόπος ...	195
ΖΕΤΑ ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ: Πίστωση χρόνου. Ελληνικό νουάρ	205
ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΡΙΖΙΩΤΗ: «Καθαρόαιμα» διηγήματα.	213
ΜΑΡΙΑ ΚΟΥΤΣΟΥΝΑ: Με μια σταγόνα. Λατινοαμερικάνικη σάγκα και Πελοπόννησος.	221
ΧΑΡΗ ΣΤΑΘΑΤΟΥ: Έκθεση βαθυτυπίας. Σπαραγμός μεταμφιεσμένος σε μανιφέστο ανατροπής.	227
ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ: Ραμόν.	237
ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ: Σπασμένα ελληνικά	243
ΛΟΥΚΙΑ ΔΕΡΒΗ: Από το διήγημα στο μυθιστόρημα.	249
40 χρόνια Αισχύλεια.	255
Τα συγκοινωνούντα δοχεία της τέχνης του λόγου.	263
ΠΡΩΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ	271
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.	273

Τα αυτοκίνητα του αποψινού σας καλεσμένου

Ο ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ, ο αποψινός σας καλεσμένος, δεν έχει οδηγήσει ποτέ του αυτοκίνητο και πολύ συχνά θα τον ακούσετε να λέει ότι δεν έχει ιδέα για θέματα όπως είναι ο κυβισμός, η κίνηση στους πίσω ή στους τέσσερις τροχούς και η επιτάχυνση των οχημάτων. Να προσποιείται ότι δεν ξέρει τίποτα ακόμα και για τις μάρκες των αυτοκινήτων. Δεν θα πρέπει βέβαια να τον πιστέψετε.

Ο Αναστάσης στα *Μηχανάκια* (1962), στο πρώτο του βιβλίο, μπορεί να μην «κατέχει από μάρκες» αλλά οι υπόλοιποι νέοι που μπαينوβγαίνουν στο καφενείο νοικιάζουν τα αμάξια με σκόντο, λύνουν το κοντέρ και κλέβουν στα χιλιόμετρα.

Όταν έξω από το μαγαζί αράζουν καλογουλισμένα και φρεσκοσιδερωμένα τα Βόλβο και οι Σιτροέν, οι Ντωφίν και τα Ντεκαβέ, οι «άλλοι» κόβουνε στη μέση τη συζήτηση για το ποδόσφαιρο, για να το ρίξουν στ' αυτοκίνητα. Οι ιδιοκτήτες ενοικιάσεως αυτοκινήτων που έχουν το μαγαζί τους ένα τετράγωνο πιο κάτω, μπαينوβγαίνουν στο καφενείο – καλοκαίρι μ' ένα σκέτο πουκάμισο κι ένα τσιγάρο στο στόμα. Έχουν

πρόσωπο νεανικό με γεροντικές ρυτίδες και συνεχώς αλλάζουν τα ψηλά σε χοντρά. «Το ύψος τους ήταν αφ' υψηλού λες και οι ρόδες τούς έδιναν την αίγλη που είχαν χάσει σαν άνθρωποι».

Και ο Αναστάσης; Ο Αναστάσης απομένει να ξεχωρίζει μέσα απ' τα αχνισμένα τζάμια των αυτοκινήτων πρόσωπα κοριτσιών σαν τριαντάφυλλα, με μακριές υγρές βλεφαρίδες και φορέματα που αφήνουν το μισό γόνατο γυμνό. Όταν επιτέλους ανοίγουν οι πόρτες, εκεί είναι που του κόβεται η ανάσα. Όχι για τα αχνοπουδραρισμένα μάγουλα και τα φοδραρισμένα καθίσματα. Εκείνο που τον ερεθίζει είναι ο τρόπος που ανοίγουν και κλείνουν οι πόρτες, «ο θόρυβος της μηχανής σαν έπαιρνε μπροστά». Και αφού αυτό είναι που τον ερεθίζει, δεν θα πρέπει να θεωρήσετε τυχαία ούτε την αποτυχία του με τα κορίτσια μέσα στην Ντωφίν του Μάκη, του θαμώνα του ίδιου καφενείου που θα πιστέψει ότι ο θρίαμβος του Αναστάση πάνω στα Μηχανάκια είναι εξαργυρώσιμος.

Αν όμως οι Ντωφίν και τα Ντεκαβέ φαντάζουν παλαιϊκά, στο επόμενο βιβλίο του ο Μένης Κουμανταρέας έχει κάτι και για τους σημερινούς σαραντάρηδες.

Στο *Αρμένισμα* (1967) με τους σκοτεινούς «Γάμους του Σπόρου και της Ποππαίας» ο συγγραφέας ανοίγει μια πόρτα και βιαστικά την ξανακλείνει. Είναι το δωμάτιο με τα αγκαλιάσματα όπου ο ένας δίνεται στον άλλο. Είναι το ίδιο δωμάτιο όπου αυτός ο οποίος στην αρχή δεν δίνεται, στο τέλος θα παρακαλάει για τα ίδια αγκαλιάσματα κάποιον τρίτον, κάποιο καινούργιο πρόσωπο που θα έχει εν τω μεταξύ μπει στο παιχνίδι. Μπορεί η φθορά των παικτών του να είναι

αλλιώτικη από εκείνη της *Κυρίας Κούλας* (1978) και του *Ωραίου λοχαγού* (1982), έχει όμως κι αυτή σχέση με την ανθρώπινη φύση και τον καρπό της πικρής γνώσης. Οι γάμοι και τα αγκαλιάσματα αρχίζουν ένα ζεστό απόγευμα του Αυγούστου όταν «μια Λάντσια Φούλβια, τελευταίο μοντέλο, φάνηκε να περνά τη λεωφόρο αλαφιάζοντας τους περαστικούς». Την οδηγεί ένας σαραντάρης με χρυσό ρολόι, δαχτυλίδι με μονόπετρο και το χέρι περασμένο στους ώμους μιας ώριμης ξανθιάς. Τελειώνουν ένα παγωμένο απόγευμα του Νοέμβρη όταν μια Φερράρι σπορ, επίσης τελευταίο μοντέλο, φάνηκε να περνά τη λεωφόρο. Και πάλι οι περαστικοί πεζοί αλαλιάζονται. Ο συγγραφέας μας βέβαια, το υποπεύεστε, είναι και εποχούμενος και πεζός. Οι ίδιες οι πράξεις του τον τρομάζουν κι αυτός του ο τρόμος λέγεται κάθαρση.

Κάθαρση όμως υπάρχει και στη *Βιοτεχνία υαλικών* (1975). Έρχεται με την αποδοχή της φθοράς όχι μόνον των ηρώων της αλλά και των πραγμάτων που τους ανήκουν. Ίσως θυμόσαστε το αυτοκίνητο της Μπέμπας, τη μικρή Σκόντα αραγμένη σ' ένα στενό να μοιάζει με παιχνιδάκι έτοιμο από στιγμή σε στιγμή να σπάσει.

Προσέξτε: δεν είναι ένα απλό Σκόντα, είναι η μικρή, γένους θηλυκού, Σκόντα που κατηφορίζει τη Συγγορού, Σάββατο βράδυ στις εννιά, με προορισμό τις Μαρίδες. Κι είναι μες απ' το καθρεφτάκι της που στην επιστροφή βλέπεις τους δύο μαγκούφηδες, τον Ραχούτη και τον Μαλακατέ, να μικραίνουν, ολοένα να μικραίνουν, να καταντούν αποσιωπητικά.

Σε μια περιοδεία στην επαρχία, στο όγδοο χιλιόμετρο μιας διαδρομής και συγκεκριμένα στην τοποθεσία Σκοτούσα, το

αυτοκίνητο μ' ένα ταρακούνημα θα σταθεί απότομα. Η Μπέμπα θα κατέβει να εξετάσει το ρεζερβουάρ, να ελέγξει το δυναμό, να δει μήπως κι έχει σωθεί η μπαταρία. Δεν έχει σημασία αν δεν χρειάζεται να κατέβεις από το αυτοκίνητο για να δεις αν έχει βενζίνη το ρεζερβουάρ. Δεν έχει σημασία αν όλ' αυτά ή τα περισσότερα είναι λάθος: προφανώς ούτε η Μπέμπα ξέρει τίποτα από αυτοκίνητα. Κι όμως το απόγευμα, όταν θα φέρει μια βόλτα στο συνεργείο, θα την υποδεχτούν σαν παλιά πελάτισσα. «Να μην ανησυχείτε καθόλου, σήμερα, αύριο το πολύ το αμάξι θα είναι έτοιμο σαν καινούργιο, μα-ντάμ, της είπε ο μηχανικός, σκουπίζοντας με στουπί τα λάδια από τα χέρια του, τα μάτια καρφωμένα στις γάμπες της».

Και πράγματι την άλλη μέρα «φρεσκοπλυμένη, με αλλαγμένο αμορτισέρ και με καινούργια μπαταρία η Σκόντα πήρε τον δρόμο της επιστροφής. Η Μπέμπα καθισμένη στο τιμόνι, με γυαλιά ηλίου και άσπρη κορδέλα στα μαλλιά. Στο πίσω κάθισμα, διαγώνια για να τον χωράει, ξαπλωμένος ο Βλάσης. Πέρασαν Θεσσαλονίκη, έμειναν μια βραδιά στη Λάρισα, έπειτα Λαμία». Το ραδιόφωνο μέσα στη μικρή Σκόντα μετέδιδε έκτακτο δελτίο θυέλλης. Με αναμμένο το καλοριφέρ η Μπέμπα αισθανόταν το κρύο να της μπαίνει στα πόδια. Σοφάριζε γρήγορα και νευρικά, παίρνοντας τις στροφές απότομα. Αυτό το κράτημα του τιμονιού κι η αίσθηση από το πεντάλ στα πόδια, της επέτρεπαν να αντιμετωπίζει τους ανθρώπους από θέση ισχύος. Κι όμως «μέσ' από το καθρεφτάκι έβλεπε στο πρόσωπό της τα σημάδια του χρόνου, αυτά που μέχρι στιγμής τα σκέπαζε και τα προστάτευε ο θαυμασμός του ανδρών».

Έναν απ' αυτούς λίγο αργότερα θα τον νιώσει δίπλα της σαν «μια κούκλα παραγεμισμένη πίτουρο, να κλυδωνίζεται στις στροφές». Θα φύγει μαζί του αφήνοντας πίσω της τον Βλάση κι όταν κάποτε γυρίσει «τυλιγμένη σ' ένα αδιάβροχο νάυλον, μ' ένα άσπρο μαντήλι στο κεφάλι», η μικρή Σκόντα θα στέκει και πάλι στο φόντο. Αυτή τη φορά, «ιδρωμένη σαν άλογο που έτρεξε να βρει το τέρμα».

Ο συγγραφέας μας, όμως, έχει χίλια, τουλάχιστον, πρόσωπα και γι' αυτό όταν η Μπέμπα λείπει στη δουλειά ο Βλάσης κλέβει τα κλειδιά της Σκόντα –αυτά που η Μπέμπα έκρυβε μες στο κουτί με τα καλλυντικά της– και παίρνει θέση στο τιμόνι. «Έλυνε το χειρόφρενο, ζέσταινε τη μηχανή, άλλαζε τις ταχύτητες, έπαιζε με τους φάρους, τους καθαριστήρες, χωρίς ωστόσο ποτέ να βάζει μπρος. Του φαινόταν πως έτρεχε φουλαριστός –μια ταχύτητα που του μείωνε το άγχος– και ότι δίπλα του στις στροφές, η Μπέμπα αρπαζόταν κάθε τόσο από τη χειρολαβή. Πίσω από τα τζάμια στροβιλίζονταν χιλιόμετρα, κι ο καθαρός αέρας ερχόταν να του κοκκινίσει τα μάγουλα, να του ανεμίσει τα μαλλιά, προσδίδοντάς του μια καινούργια λάμψη». Είναι όμως μια λάμψη παροδική. Το τέλος έρχεται ακόμα και για τη μικρή μας Σκόντα: «Ήταν ένα βροχερό πρωινό, ο ορίζοντας κλειστός από παντού, όταν είδε τα πράγματά της να στριμώχνονται με δόσεις (...) Κι όσο τα συμπράγκαλα του νοικοκυριού στοιβάζονταν, τόσο το αυτοκίνητο στέναζε και βογκούσε. Το χρώμα είχε ξεβάψει –φαινόταν ο στόκος– οι ταπετσαρίες κουρελιαστεί, η μηχανή για να πάρει μπρος αγκομαχούσε. Από τη Σκόντα που ήταν άλλοτε, είχε απομείνει η σκιά της». Σου ταιριάζει αυτό το αυτοκίνητο, λέει ο Βλάσης.

«Καημένη Σκόντα! Μπορούσες και τώρα να τη δεις, ένας σωρός παλιοσίδερα, στο πίσω μέρος του μαγαζιού». Η μικρή Σκόντα που ολοένα βυθιζόταν βαθύτερα στα συμφέροντα της βιοτεχνίας υαλικών ήρθε ο καιρός να γίνει ένας σωρός παλιοσίδερα κι ένα από τα δάκρυα στα ματόκλαδα του αναγνώστη είναι για τη μικρή αυτή πρωταγωνίστρια.

Αν αναρωτιέστε πώς και γιατί ο συγγραφέας διάλεξε αυτήν και όχι κάποια άλλη, η απάντηση υπάρχει μέσα στη μικρή του μπαλάντα για τον κόσμο της Αριστεράς, στη σελίδα 165: «Ήταν λίγος καιρός πριν το γάμο της, όταν πρώτος ο πατέρας της έριξε την ιδέα. Χωρίς αυτοκίνητο, έλεγε, είναι σαν να περπατάς δίχως πόδια. Έβαλαν κάτω τα πράγματα και τα ζύγισαν. Έμειναν λίγο καιρό σκεπτικοί πάνω στα φολκσβάγκεν – αυτοκίνητα του λαού, αυτό ήταν το όνομά τους – φλέρταραν ένα διάστημα με την ιδέα ενός Μόσκοβιτς, στο τέλος ο κλήρος έπεσε στα τσεχοσλοβάκικα, τα Σκόντα. Κι ας μας πούνε ρεφορμιστές έλεγε γελώντας ο γέρο Αργυρός».

Στο τελευταίο βιβλίο του Κουμανταρέα, στη *Φανέλα με το εννιά* (1986), μπορεί τα αυτοκίνητα να είναι πανταχού παρόντα αλλά δεν πρωταγωνιστούν. Υπάρχει βέβαια ένα Μίνι Κούπερ βυσσινί, το αυτοκίνητο του Ριμπά κι η παραλία του Βόλου που ξεμακραίνει, οι αλυκές κι η σκόνη που σηκώνουν πίσω τους οι τροχοί. Γρήγορα γρήγορα όμως η Μαίρη βάζει ραδιόφωνο κι αμέσως μετά αρχίζουν να μαλώνουν. Ο αριστερός εξτρέμ, ο Ριμπάς, θέλει κλαρίνα, η Μαίρη ντίσκο και στο πίσω κάθισμα, δίπλα στον Μπιλ, η Βάνα λουφάζει. Υπάρχει κι η γαλάζια Μπε-εμ-βε του βετεράνου Γαλάντη που αστραποβολάει, αλλά αν δεν θα ξανασυναντήσουμε ποτέ πια τη

μικρή Σκόντα, είναι γιατί έχουμε να κάνουμε όπως λέει κι ο ίδιος ο συγγραφέας με μια «καινούργια φουρνιά ανθρώπων»: «Τσουλάνε πάνω σε μηχανές με τα μαλλιά ξέπλεκα, τους γι-ακάδες ανοιχτούς, αγνοούν τα κράνη, παραβιάζουν το κόκκινο, καβαλάν τα κράσπεδα, οδεύουν με ταχύτητα προς μιαν άλλη εποχή, ή έναν άλλο κόσμο».

Τα θέματα του συγγραφέα δεν αλλάζουν, αλλάζει όμως ο κόσμος, και όταν περιγράφει το σήμερα ο συγγραφέας μας, παιδί κι αυτός της ευρύχωρης σχολής του ρεαλισμού, δεν μπορεί παρά να δείξει αυτά που βλέπει να συμβαίνουν γύρω του.

ΚΕΙΜΕΝΑ
ΓΙΑ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
ΚΑΙ
ΒΙΒΛΙΑ

Τα κείμενα που στεγάζονται σε αυτόν τον τόμο γράφτηκαν, και τα περισσότερα εξ αυτών διαβάστηκαν ενώπιον κοινού με ποικίλες αφορμές: το αφιέρωμα στα 70 χρόνια από τον θάνατο του Κ. Π. Καβάφη, τη συμπλήρωση 40 χρόνων παρουσίας στα γράμματα του Μένη Κουμανταρέα, την από πολλού χρόνου αναμενόμενη δημοσίευση του ημερολογίου που κρατούσε ο Γιάννης Μπεράτης από το 1940 έως το 1967, τη νέα έκδοση του *Εξώστη* του Νίκου Καχτίτση το 2012, την παρουσίαση μερικών συγκαρινών συγγραφέων, τη δημοσίευση και την παρουσίαση των βιβλίων τους. Κείμενα και μελετήματα ευκαιριακά και επικαιρικά, δηλαδή σκόρπια, και μερικά κατά παραγγελίαν, αλλά για πρόσωπα αγαπημένα στον συγγραφέα και για βιβλία που τον ενδιέφεραν.

ISBN: 978-618-03-2789-2

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 82789

metaixmio.gr